

IX.

Ὡ ἑσσεῖς ῥόδα, χαρὰ τῆς ἀνθρώπινης
τῆς ζωῆς καὶ στολίδια τῆς φύσης!
Ὅποια γῆ καὶ ἄν σᾶς θρέφει, τὸ μάγιο σας
δυνατὸ εἶναι πάντα καὶ ὠραῖο.

Σὺς ἐχάρηκα ὁλοῦθε ὅπου ἐπέρασα
καὶ σᾶς ἔδρεψα, ὦ ῥόδα, σὲ κήπους
τοῦ Βορρᾶ, μὰ καὶ σὲ ἄλλους, ποὺ ὁλόθεομαι
πέφτει ἐπάνου τους τοῦ Ἥλιου ἢ ἀχτίδα.

Μὰ κανένα δὲν εἶχε τὸ μῦρο σου
τὸ ἐκλεχτὸ καὶ τὴ σπάνια σου χάρη,
ὦ ἀτυχεῖς τριαντάφυλλο ὑπέροκαλο,
καὶ καημὲ ἐσὺ τρανὲ τοῦ κοημοῦ μου.

Λὲς καὶ κάποια Θεά, στήν καλλίτερη
τῇ στιγμῇ της σ' ἐφύτευε ἐσένα,
γὰρ νὰ στέψεις μιὰ μέρα τὸ μέτωπο
τοῦ μεγάλου ποιητῆ τῆς Ἠλέκτρας.

X.

Πλατὺ λίγνο τῶν πρώτων μου τέρψεων
καὶ τῶν παντοτεινῶν πικριῶν μου,
ὦ Ἀθήναι μοιραία! Ποῦ χαμόγελο
τῆς Ἑλλάδας σ' ὀνόμασαν καὶ εἶσαι,

ἢ ψυχὴ μου, ποὺ τόσες ἐράγισαν
συμφορές, λέω ἀλήθεια σοῦ μοιάζει,
τοὺς σπασμένους ναοὺς σου ὅταν σκέπτομαι
καὶ τὰ πένθημα, ὠραῖα σου μνημεῖα.

Ἄχ, ποῖο νᾶναι τὸ κρῦφιο σου θέλητρο,
ποὺ κρατᾷς χόρια ἀκόμα γιὰ μένα,
καὶ μακριὰ σου ὅσο ἂν τύχει καὶ βροίζομαι,
ἀνεξήγητα πάντα μὲ σέρνει;

Νᾶναι τάχα ἢ μετάνοια σου; Ἡ ὁδὸν σου
ἢ μαρμαρίνη; Ὁ ἀέρας; Τὸ φῶς σου;
Ἡ ἐν' ἀσάλευτο ὄρθο κυπαρίσσι σου
καὶ στήν ἴσσιο του ὀλίγο σου χῶμα;

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΗΠΗΣ

— Τὸ γλωσσολογικὸν ἄρθρο τοῦ Φιλῆντά ἔμεινε γιὰ τὸ ἐρχόμενο φύλλο.

— Στὰ χαρτιά μας βρήκαμε ἕνα ἀνέκδοτο ἄρθρο τοῦ Περικλῆ Γιαννόπουλο μὲ τὸ τίτλο «Τῆ λε φωνήματα» καὶ μὲ ὑπογραφὴν Ἰ. Ἀνεμος. Στὸ «Νουμᾶ» τοῦ 190³ ἔχει τυπωθεῖ καὶ ἕνα ἄλλο ἄρθρο του μὲ τὴν ἰδίαν ὑπογραφήν. Ἀπὸ τότε φαίνεται μᾶς τάχει στείλει καὶ τὰ τηλεφωνήματα καὶ παραπῆσανε.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ: «**Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα**» διήγημα.—Κέρκυρα. Σελίδες 109.

«Ἡ Τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα» εἶναι τὸ νεώτερον καὶ τὸ μακρύτερον διήγημα μιᾶς σειρᾶς ἡθογραφικῆς ποῦ ἀπὸ χρόνια δουλεύει ὁ Κερκυραῖος λογοτέχνης. Ἀκολούθησε τὸν ἰδιαίτερον ἐκεῖνο δρόμον ποῦ χάραξε στὸ ντόπιο διήγημα ὁ Πολυλάς, καὶ ἀδίσταχτα μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς τ' ἀνύψωσε ὡς ἕνα σημεῖο σημαντικόν.

Τὰ πρωτοτερινὰ διηγήματα τοῦ Θεοτόκη, ποῦ δὲν εὐτυχίσανε ὡς τὴν ὥρα νὰ πάρουν τὴ μορφήν τοῦ διηγήτου, ἢ «Ἑπὶ λήψῃ», ὁ «Καὶν», ὁ «Τίμιος κόσμος», ἢ «Ζωὴ τοῦ χωριοῦ», ἢ «Παντρεῖα τῆς Σταλαχτῆς», ἔλα εἶναι ἡθογραφήματα τῆς ζωῆς τοῦ Κερκυραίου χωριοῦ ποῦ περπατοῦνε γύρω ἀπὸ τὴ σύγκρουση κοινωνικῆς τιμῆς καὶ φυσικοῦ ἔρωτα. Ὅμοια καὶ οἱ «Δυὸ ἀγάπες» τῆς ἰδίας σειρᾶς πρὸ μεστὸ διήγημα, μὲ πρωτοτυπία ξεχωριστὴ στὴ σύλληψιν καὶ στήν ἀπόδοσιν, ποῦ ἔχει ἕνα τέλος μυστικιστικὸ καὶ μεγαλήγορον, τὴν ὥρα ποῦ ὁ γέρος ἡθογράφος, ὁ πατέρας τοῦ λεθέντη νιοῦ τοῦ χτυπημένου ἀπὸ δυὸ ἀγάπες, τὴν μιὰ τὴ δυνατὴ τῆς σάρκα καὶ τὴν ἄλλην τὴ γλυκεῖα τῆς ψυχῆς, δγάνει μονάχος στήν πόρταν τοῦ σπιτιοῦ του νὰ λιτανέψῃ τὸ φρεσκοτελειωμένο του κόνισμα, τὸν Ἀρχάγγελον, καταπαχύνοντας ἔτσι τὰ πάθη τῆς φάρας, ἀπ' ἀδέρφια καὶ ἀνθρώπους τῶν δυὸ ἀπατημένων γυναικῶν, ποῦ ἐνωμένοι κυνηγοῦσαν νὰ τοῦ σκοτώσουν τὸ γιόν.

Ἄν μὲ τὸν Καρχαδίτην, καὶ τὸ Βλαχγογιάννην τὸ νεολογικὸν διήγημα πῆρ' ἕνα χρώμα ποιητικοῦ ρεαλισμοῦ, μὲ τὸ Χατζόπουλον ἔγινε ψυχογραφία μ' ἕνα τόνο σαρκασμοῦ καὶ ἐπαναστατικῆς ἀνισυχίας, μὰ μὲ τὸ Θεοτόκη κρατήθηκε ἡ παράδοσις μιᾶς ἀπλῆς συντηρητικῆς ἡθογραφίας. Ὅμως μὲς στὰ σύνορα τοῦτα ὁ Κερκυραῖος λόγιος μᾶς φανέρισ' ἔργο λαμπρό. Σημειδεύει τὴν τέχνην του ἢ εὐκρίνει καὶ τὸ γινώσκον τῆς δυνάμεώς του, καὶ πούθεν δὲ δέλεπει κανεὶς τὴν προσπάθειαν νὰ πετάξῃ σὲ σφαῖρας ποῦ δὲ θὰ μπορέσει στέρεα νὰ σταθῇ. Ὁ τρόπος ποῦ μελετᾷ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τοῦ νησιοῦ του, ἢ ξεχωριστὴ παρατηρητικότητι ποῦ τονε διακρίνει, ἢ δεξιότητι ποῦ ἔχει στὴ λιτὴ ἀφήγησιν, τὴ φυσικὴν, τὴν ἀφεγάδιασθη, καὶ ἢ μέθοδον ποῦ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ συνθέτῃ τὸ διήγημα, ἀφίνοντας νὰ τρέχουν τὰ γεγονότα, δίχως κουραστικὰ ψυχολογήματα, εἶναι ἔλα στοιχεῖα μιᾶς τέχνης προχωρημένης γιὰ μᾶς ποῦ τυρεῖ τὴν τελειότητα μὰ καὶ ξέρει σύγκαιρα πόσο εἶναι ἄφραστη. «Τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς τέχνης, δὲν τοὺς εὗρηκε κανένας ἀκόμα. Ἡ τέχνη εἶναι τὸ μεγάλο μυστήριον. Ἡ τελειότητά της εἶναι ἄφραστη», μᾶς λέει ὁ ἴδιος ὁ Θεοτόκης μὲ τὸ στόμα τοῦ ὀρχαίου ξακουστοῦ ζωγράφου, στέν «Ἀπελλή», ἕνα τοῦ διήγημα σειρᾶς ἀλ-

λης, πού ξαναζωντανεύει εκεί με χρώματα και τόνους περίσιους τὸν ἀρχαῖο κόσμο τὸν Ἑλληνικό.

Μὰ ἐδῶ, στὴν «Τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα», ἡ τέχνη του παίρνει μιὰν ἰδιαίτερη μακαριότητα καὶ γλυκάδα, με ἑλὴ τὴν πικρὴ μελγχολία πού μας υποβάλλει γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία καὶ ματαιότητα... Ὁ Ἀντρέας ὁ λαθρέμπορος ἀγαπᾷ τὴ Ρήνη τὴ θυγατέρα τῆς Τρινκούλαινας με δυνατό κι ἀκατανίκητο ἔρωτα καὶ θέλει νὰ τὴν παντρευτῇ. Μὰ ἡ μάννα δὲ στρέγει νὰ τῆς δώσῃ γιὰ προικὶο ἐξακόσια τάλλαρα, ὅσα ζητᾷ ὁ Ἀντρέας γιὰ νὰ ξεχρεώσῃ τὸ πατρικὸ του σπιτί, παρὰ μόνο τὸ μερδικὸ τῆς, τὰ τρακόσια, γιὰ νὰ μὴν ἀδικήσῃ τὰλλα τῆς μικρότερα κορίτσια. Καὶ μ' ὅλα πού τοῦ Ἀντρέα τοῦ προξενεύουνε μιὰν ἄλλη, με χίλια τάλλαρα, αὐτὸς πιστὸς στὴν ἀγάπῃ, μὲ δαρμένος ἀπὸ φτώχεια καὶ στενοχώρια, παίρνει στὸ σπιτί του κρυφὰ τὴ Ρήνη καὶ μιὰν τῆς μάννας τῆς νὰ δώσῃ τὰ ἐξακόσια γιὰ νὰ τὴ στεφανώθῃ. Μὰ ἡ Τρινκούλαινα, ἔχοντας ἄντρα γέρο, τῆς τεμπελιάς καὶ τοῦ πιστοῦ, αὐτὴ ἄξια καὶ νοικοκυρὰ γυναίκα, πού με τὰ χέρια τῆς ξενοδούλευε σ' ὅλη τῆς τῆ ζωῇ γιὰ νὰ αἰκονομήσῃ, τρέμει τὸν παρὰ. Πεισματώνει, δὲ δίνει τίποτα. Κι ὁ Ἀντρέας, χαμένος ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ τὸ δόθισμα τῆς ἀνέχειας, ἀφίνει τὴ Ρήνη, ἐτοιμὸ-γεννη πιά, νὰ γυρίσῃ στὸ σπιτί τῆς μητέρας τῆς, κι αὐτὸς ἀποτραδιέται νὰ βρῇ δουλειὰ νὰ ζήσῃ. Τότες ἡ Τρινκούλαινα συνεπαρμένη ἀπὸ τὴν σφοδρὰ τέπιας ἀτιμίας, τρέχει τὸν ὅρλοσιν γιομάτῃ δίψα γιὰ ἐκδίκησιν καὶ τὸν χτυπᾷ στὸ μπράτσο μ' ἓνα μικρὸ μαχαίρι. Τὴν ὥρα πού ἡ ἐξουσία τὴν τραβᾷ στὴ φυλακὴ, μετανοῶνει. Δίνει τοῦ Ἀντρέα τὸ κλειδί τοῦ κομοῦ πού ἔχει φυλαμένα τὰ τάλλαρα παρακαλῶντας νὰ πάῃ ὅλα νὰ τὰ πάρῃ. Μιὰ μόνο χάρη τοῦ ζητᾷ: «Μὴ μοῦ χάσεις τὸ σπιτί μου. Διαφέντεφί με στὸ δικαστήριον». Ὁ Ἀντρέας στοχάζεται πὼς δὲ θὰ εἶναι ἄλλο φτωχός. Τρέχει με τὴν πληγὴν δεμένῃ, χαρούμενος, στὴ Ρήνη, νὰ τὴ στεφανώθῃ. Μὰ ἡ Ρήνη πού στὸ μεταξὺ ἔμαθε τί ἔτρεφε, τὸν υποδέχεται ψυχρά. Δὲ θέλει νὰ πάῃ μαζί του. Πῆρε τὴν ἀπόφασιν. Στὰ λόγια τοῦ Ἀντρέα πὼς ὅλα τώρα διωρθώθηκαν ἡ Ρήνη πικρὰ τοῦ ἀπαντᾷ πὼς ἡ ἀγάπῃ δὲν ξαναγεράζεται πιά. Κι ὁ Ἀντρέας φεύγοντας ἀπελπισμένος καταριέται. «Ἀνάθεμά τα τὰ τάλλαρα. Πάει ἡ εὐτυχία μου!»

Σπαραχτικὸ τὸ δράμα πού ξετυλίγει γοργὰ τὸ δῆγμα τοῦτο. Ὁ ἀγῶνας τῆς δύσκολης ζωῆς, ἡ σύγκρουσις τῆς σκληρῆς ἀνάγκης με τὰ γνὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς βαρεῖς συνήθειες τῆς κοινωνίας, ζωγραφίζονται με ὅλη τὴ δυνατὴ καθαρότητα καὶ πίστῃ. Ἡ ἀντίληψιν τῆς ρομαντικῆς φιλάνθρωπίας ἔπως σήμερα συνηθίζεται μέσα στὴν ἀστική μας κοινωνία, εἶναι ἀπάτη καθαρή, μπάλωμα τριμένο, πού κάνει πὺς πολὺ κακό, προσβάλλοντας καὶ ταπεινώνοντας τὴν ἀνθρώπινη τὴν ὑπαρξιν. Ἡ

τέχνη, σὰν ἀψηλὸ φανέρωμα τῆς οὐσιαστικῆς ζωῆς πού εἶναι, ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ μὴ βλέπει πιά με προστατευτικὴ συγκρατάδασι κι ἀνώφελα δάκρια φιλάνθρωπίας τὸ ροζικὸ τῶν πλασμάτων ἐδῶ κάτω. Ἄς πολεμήσῃ νὰ δείξῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ τὰ ἴσια δικαιώματα πού ἔχουν οἱ ἄνθρωποι στὴ ζωῇ. Τὴ δυστυχία καὶ τὴν κακομεριὰ, τὴ θανατερὴ πνοὴ πού βλοῦς τριγυρίζει, τὴ φέρνουν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς πού ζοῦμε. Τὸ ἄτομο δεμένο πιστάγκωνα με χλιδες ὑποχρέωσις στὴν πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία τὸ διάζουμε μαστιγώνοντας το νὰ πάρῃ δρόμο. Κουράζεται, πέφτει, ξεψυχᾷ, ἀν ἡ ἀντίδρασις δὲν τοῦ δώσῃ τὴ σκλάδα τοῦ ψυχῇ με τὴν ἐκδίκησιν... Ὡς ἐκεῖ φτάνει ὁ Θεοτόκης. Ἕνας ἄλλος δηγηματογράφος πού θὰ εἶχε πὺς βαθιὰ ζωντανὴ τὴν μορφοσὴν του, ἴσως προχωροῦσε περσότερο. Χωρὶς νὰ κάμῃ τὴν τέχνην του νὰ ξεπέσῃ ἀπὸ τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια πού ταιριάζει, θὰ μᾶς κεντοῦσε πλάι με τὸ ἀδικημένο κοινωνικὸ αἶσθημα καὶ τὴν ὁρμὴ τῆς μεταβολῆς, τοῦ ξεριζωμοῦ καὶ τοῦ ξεπατωμοῦ μιὰς τέτοιας κοινωνικῆς κόλασης. Νὰ τὰ ρίχνουμε ὅλα τὰ δεινὰ τῆς σημερινῆς μας συνθηματικῆς ζωῆς στὸ πεπρωμένο δὲν εἶναι τὸ ἔργο. Τὸ ἔργο εἶναι νὰ μὴν ἀφινόμεσθε στὴ μοῖρα πού ἐμεῖς τῆς δημιουργήσαμε τὸ περπάτημα. Νὰ τὴ γνωρίσουμε ἀπὸ σιμά, νὰ τὴ μελετήσουμε, νὰ πιάσουμε τὰ μυστικὰ μας, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ὑψωθοῦμε μιὰ μέρ' ἀγνάντια τῆς σὰν πολεμιστῆς καὶ σὰν πλάστες.

Μὰ ὅλα τὰναγεννητικὰ γενναία δῆματα, δὲν εἶναι δυνατό ἐδάεια νὰ τ' ἀπαιτήσουμε μαζί ἀπὸ μιὰν ἐποχὴ. Καὶ μόνο τὸ δῆμα γιὰ τὴ γλωσσικὴ λευτεριά καὶ γιὰ τὸ γνῶρισμα μιᾶς γνήσιας καλλιτεχνικῆς συνειδήσεως, πού πρῶτα κάμανε τὰ Ἑρτάνησα, «τὰ μάτια τῆς Ἑλλάδας» κατὰ τὸν ἀσύγκριτο χαραχτηρισμὸ τοῦ Ψυχάρη, εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ δοξάσῃ καὶ τιμήσῃ μιὰ σειρά τεχνίτες τοῦ Λόγου, πού ἀνάμεσά τους ἡ ἄξια τοῦ Κωνσταντίνου Θεοτόκη δὲν εἶναι κείνη πού λάμπει λιγώτερο.

ΡΙΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Ἀπὸ τὰ μίμητα τοῦ Νικολάκη τοῦ Γιαννιοῦ, μεταφραστῇ τοῦ «Κρυφοῦ τῆς ζωῆς» (κοίτιαξε περασμένο φύλλο, σελίδα 252, στὰ «χωρὶς γεσηματόσημο») εἶναι καὶ τοῦτο! Ὅταν π. αὐτογνωρίστης με τὸν Παλαμά, πρώτη κοινβέντα του εἶπανε νὰ τὸν ρωτήσῃ:

— «Μὰ δὲ μοῦ λέτε, κ. Παλαμά, ποῖονε θεωρεῖτε σήμερα γιὰ τὸ μεγαλύτερο ποιητὴ τῆς Ἑλλάδας;»

— Ἀν καὶ περάσανε χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε, ἀκόμα καρτερεῖ τὴν ἀπάντησιν.